



Drönarkriget i Pakistan

säkerhetspolitiska konsekvenser

Samuel Bergenwall

FOI-R--3643--SE

APRIL 2013



Samuel Bergenwall

Drönarkriget i Pakistan

-säkerhetspolitiska konsekvenser

Foto: Scanpix/David Howells

Titel	Drönarkriget i Pakistan- säkerhetspolitiska konsekvenser
Title	The Drone War in Pakistan – Security Political Consequences
Rapportnr/Report no	FOI-R--3643--SE
Månad/Month	April
Utgivningsår/Year	2013
Antal sidor/Pages	44 p
ISSN	1650-1942
Kund/Customer	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	Säkerhetspolitik
Projektnr/Project no	A11304
Godkänd av/Approved by	Maria Lignell Jakobsson
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. All form av kopiering, översättning eller bearbetning utan medgivande är förbjuden

This work is protected under the Act on Copyright in Literary and Artistic Works (SFS 1960:729). Any form of reproduction, translation or modification without permission is prohibited.

Sammanfattning

- Användningen av fjärrstyrda förarlösa flygfarkoster, s k drönare, för *targeted killings* har ökat kraftigt i Pakistan. Detta till följd av snabb teknikutveckling, drönarnas förmodade precision och kostnadseffektivitet samt fördelen att slippa sätta egna soldaters liv på spel i en konfliktzon.
- Sedan 2004 har USA genom CIA verkställt runt 350 drönarattacker i Pakistan – de allra flesta under Obama-administrationen. Under Obamas presidentskap har drönarattackerna mer än femdubblats jämfört med Bushs tid vid makten.
- Sedan hösten 2008 då användningen av drönare trappades upp har i snitt en till två attacker genomförts varje vecka i Pakistan, majoriteten i Norra Waziristan, nära gränsen till Afghanistan. Syftet är att besegra al-Qaida, försvaga talibanrörelsen och stabilisera Afghanistan och Pakistan.
- Antal *targeted killings* med drönare i Pakistan har sedan 2010 gradvis minskat; under 2012 genomfördes knappt en drönarattack i veckan.
- Dödsoffren uppskattas till minst 2 350, varav ett betydande antal civila – hur många är dock omtvistat, men troligen åtminstone ett par hundra. Andelen bekräftade civila dödsoffer per år verkar dock sjunka.
- USA anklagas allt oftare för att bryta mot internationell rätt – både avseende våldsutövningens legalitet och krigets lagar.
- Dussintals högt uppsatta ledare för militanta rörelser (al-Qaida, TTP, IMU, Haqqani-nätverket m fl) har avrättats med hjälp av drönare. al-Qaidas möjligheter att operera från Pakistan har därmed minskat. Huruvida al-Qaida som rörelse eller idé försvagats globalt till följd av drönarprogrammet är dock tveksamt. Andra lokalt rotade militanta grupperns förmågor har inte påverkats nämnvärt av USA:s *targeted killings*. Drönarattackerna kan istället

visa sig vara kontraproduktiva genom att indirekt bidra till radikalisering och rekrytering till väpnade grupper.

- Det frekventa användandet av drönarattacker har sannolikt bidragit till att öka anti-amerikanismen i Pakistan. Trots det digra amerikanska biståndet betraktar tre av fyra pakistanier USA som fiende. Över 80 % av landets befolkning motsätter sig helt att drönarattacker används i Pakistan, enligt en undersökning av PEW.
- Operationerna med drönare, som idag genomförs i strid med den pakistanska regeringens uttryckliga vilja, har bidragit till att öka spänningarna mellan USA och Pakistan. Regering, parlament såväl som oppositionspartier kräver att attackerna upphör.
- Den pakistanska administrationens tidigare nära samarbete med och tysta stöd till USA – både vad gäller drönaroperationer och militärkampanjer mot den inhemska talibanrörelsen – har försvagat regeringen opinionsmässigt. Det minskade folkliga stödet för president Zardari och den sittande regeringen skulle kunna resultera i maktskifte i Pakistan vid parlamentsvalet 2013.
- Den f d cricketstjärnan Imran Khan har på kort tid blivit en av Pakistans populäraste politiker – bl a genom att kritisera vad han menar är regeringens undfallenhet gentemot USA, i synnerhet vad gäller drönarfrågan. Opinionsundersökningar pekar mot att Khans parti, PTI, "Rörelsen för rättvisa", kan komma att bli ett av Pakistans större partier vid nästa val. Khan utlovar att om PTI får makten så kommer drönarattackerna upphöra och Pakistan sluta medverka i USA:s krig mot terrorismen.
- Drönarkriget i Pakistan kan mycket väl komma att bli internationellt normerande för framtida krigföring: hemliga och robotiserade krig där kostnaderna i soldatliv och reda pengar blir förhållandevis låga – men där bristerna avseende folklig insyn samt respekt för folkrätten, krigets lagar och den nationella suveräniteten kan bli betydande. Tröskeln för statlig våldsanvändning riskerar att minska och sättet att föra krig på förändras.

Summary

- The use of armed Unmanned Aerial Vehicles (UAVs), so called drones, for *targeted killings* has grown rapidly in the past five years. This is due to among other things technological developments, the supposed precision and cost efficiency of drones as well as the advantage for states not to have to put soldiers at risk in a conflict zone.
- With the drone program in Pakistan, the US has for the first time used drones on a large scale. The purpose has been to defeat al-Qaeda, weaken the Taliban movement and stabilize Afghanistan and Pakistan.
- Since 2004 more than 350 drone attacks have been carried out in Pakistan. The death toll is estimated to be at least 2,400, including a significant number of civilians. During the Obama administration drone attacks have increased more than fivefold in comparison with the Bush years.
- The US is accused of breaking international law, both when it comes to the legitimacy of violence as well as the laws of war.
- Dozens of leaders of armed groups (al-Qaeda, TTP, IMU, the Haqqani network) have been killed. The ability of al-Qaeda to operate from Pakistan has decreased significantly. Whether al-Qaeda as a transnational movement or idea has been weakened because of the drone attacks is uncertain. The capabilities of militant groups with local roots have, however, not been weakened by the *targeted killings*. The drone attacks can instead prove to be counter-productive and result in increased radicalization and recruitment to armed groups.
- The frequent use of drones has likely contributed to growing anti-Americanism in Pakistan. In spite of large sums of foreign aid provided to the country, three out of four Pakistanis regard the US as an enemy. More than 80 % of the population oppose that drones are used in Pakistan.

- Drone attacks, which today are carried out against the explicit will of Pakistan's government, have resulted in tensions between the US and Pakistan. The government, parliament as well as opposition parties in Pakistan demand immediate cessation of the attacks.
- Pakistan's administration past support for the US – both regarding drone attacks and military campaigns against the domestic Taliban movement – has resulted in falling public support and may contribute to a change of government in the elections of 2013.
- A former cricket star, Imran Khan, has emerged as one of Pakistan's most popular politicians, by among other things criticizing the government for being weak on the drones. Opinion polls suggest that Khan's party, PTI, "The Movement for Justice", may become one of the largest parties in Pakistan in the upcoming parliamentary elections.
- The drone war in Pakistan may very well establish international norms for future warfare: secret and robotized wars with relatively low financial costs and few deaths of soldiers, but which lacks with regards to transparency, respect for the principles of international law and national sovereignty, and that may lower the threshold for states to use violence.

Innehållsförteckning

1.	Inledning: Drönarkriget i Pakistan	8
1.1.	Syfte och frågeställningar	9
1.2.	Metod och material	10
1.3.	Disposition	11
2.	Drönarattacker i Pakistan 2004-2012	12
2.1.	Drönarattacker under Bush-administrationen	12
2.2.	Drönarattacker under Obama-administrationen	14
2.3.	Omtvistad och oomtvistad statistik	17
3.	Drönarna och folkrätten	21
3.1.	Försvaret av drönarattackerna	21
3.2.	Kritiken av drönarattackerna	22
3.3.	Följdverkningar	23
4.	Säkerhetspolitiska konsekvenser av drönarattackerna	24
4.1.	Effektivt på kort sikt, kontraproduktivt på längre sikt?	24
4.2.	Ökad anti-amerikanism, minskat stöd för regeringen	29
4.3.	Imran Khans ökande popularitet	30
4.4.	Försämrade relationer USA – Pakistan	32
4.5.	Framtida krigföring?	35
5.	Sammanfattning	37
	Appendix	39
	Källförteckning	40

1. Inledning: Drönarkriget i Pakistan

Unmanned Aerial Vehicles (UAVs) – hädanefter benämnda drönare – har använts av USA i spaningssyfte i flera decennier, t ex under krigen i Vietnam, vid Gulfen och på Balkan. Teknikutvecklingen de senaste åren har emellertid möjliggjort användning av allt mer avancerade obemannade flygfarkoster, i synnerhet missilbestyckade drönare, som t ex Predator (MQ-1) eller Reaper (MQ-9). Under 2000-talets ”krig mot terrorismen” har dessa typer av drönare i allt större omfattning använts för vapeninsatser. USA har nyttjat drönare bestyckade med Hellfire-missiler för operationer i Afghanistan, Pakistan, Irak, Jemen och Somalia – dock, fram tills nyligen, i relativt begränsad utsträckning.¹ Sedan hösten 2008 har dock attackerna med drönare ökat kraftigt, framför allt i Pakistan.

Den ökade amerikanska användningen av drönare har vid sidan av teknikutvecklingen en rad andra orsaker. Drönarna anses vara kostnadseffektiva vapen som till följd av förmodad precision skulle kunna minska risken för ”*collateral damage*”. Samtidigt bedöms drönarattackerna effektivisera kampen mot terrorismen. Terrorister kan spåras upp och dödas av operatörer på andra sidan jordklotet utan att egna soldater behöver befinna sig på marken eller komma till skada – något som sannolikt uppskattas av den amerikanska hemmaopinionen. USA kan således döda fiender med fjärrkontroll tusentals mil från själva konfliktzonen – och det till en förhållandevis billig penning.² Den ekonomiska krisen i USA och betydande försvarsbudgetneddragningar kan också ha bidragit till att öka användningen av drönare, då de anses vara kostnadseffektiva.

Vad som gör fallet Pakistan signifikant är inte användandet av missilbestyckade drönare *per se* utan dess omfattning. Drönarattackerna i Pakistan har ägt rum i stor skala och som primärt instrument i operationer mot terroristorganisationer

1 Christopher Drew, “Drones Are Weapons of Choice in Fighting Qaeda”, *The New York Times*, 16 mars 2009; The Bureau of Investigative Journalism (TBIJ), ”The Bush Years: Pakistan strikes 2004 – 2009”, 10 aug 2011.

2 För vidare läsning: Magnus Jändel och Fredrik Lindvall. ”Militär robotik ger kriget ett nytt ansikte” i *Strategisk utblick* 2012. Stockholm: Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI), Juni 2012.

som al-Qaida och olika talibangrupperingar. Sedan hösten 2008 då drönarattackerna trappades upp har fler än 300 operationer, i snitt en eller två i veckan, verkställts i Pakistan genom CIA:s försorg.³ Fler än 2 400 människor, inklusive en betydande andel civila, har, enligt samstämmiga uppgifter från oberoende institut, dödats i dessa attacker.⁴ The Bureau of Investigative Journalism menar dock att fler än 3 500 människor kan ha mist livet.⁵ Attackerna i Pakistan har på grund av omfattningen och dess direkta konsekvenser beskrivits som ett drönarkrig – och borde i så fall räknas som det första drönarkriget någonsin.⁶ Till följd av att programmet genomförts av CIA och utan folklig insyn har beteckningen skuggkrig använts.⁷

En fallstudie om drönarattackerna i Pakistan är av relevans för att belysa krigföringen med halvautonoma system. Studien kan också öka kunskaperna om och förståelsen för konsekvenserna av drönarattacker generellt och USA:s program i Pakistan i synnerhet. Vidare är en studie om drönarprogrammet i Pakistan av betydelse från ett säkerhetspolitiskt perspektiv, eftersom frågor som t ex rör terrorism, inomstatliga och mellanstatliga konflikter, framtida krigsföring och internationell rätt påverkas.

1.1. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien är att ge en bakgrund till och förklara USA:s användning av drönare i Pakistan 2004-2012 och belysa argument om attackernas relation till folkrätten. Studien syftar också till att bedöma hur drönarattackerna och debatten om dem påverkat folklig opinion, inrikespolitik och väpnade gruppers förmågor i Pakistan, samt relationen mellan Washington och Islamabad.

3 Se ”2.3 Omtvistad och oomtvistad statistik”.

4 Ibid.

5 The Bureau of Investigative Journalism; www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones; hämtad 4 mars 2013.

6 Se t ex Peter Bergen och Katherine Tiedemann. ”The Drone Wars: Killing by remote control in Pakistan”, *The Atlantic Magazine*, december 2010.

7 Se t ex Foreign Policy, ”Obama’s Shadow Wars”, mars/april 2012.

Grundläggande frågeställningar är som följer:

- Hur har drönarprogrammet i Pakistan utvecklats under George W. Bushs tid vid makten respektive under Barack Obama-administrationen?
- Hur försvarar USA drönarattackerna i Pakistan och vilka argument används av folkrättsjurister för att hävda att attackerna är ett brott mot internationell rätt?
- Hur har drönarattackerna i Pakistan påverkat globalt fokuserade och lokalt förankrade militanta grupperingars förmågor att verka och genomföra väpnade attacker?
- Hur har drönarattackerna påverkat pakistansk inrikespolitik?
- Hur har drönarattackerna påverkat relationen mellan USA och Pakistan?
- Vad kan konsekvenserna av drönarprogrammet i Pakistan bli för framtida krigföring?

1.2. METOD OCH MATERIAL

Metoden för att få svar på forskningsfrågorna är textanalys av öppna (och läckta) primär- och sekundärkällor. På grund av källäget har betoning varit på det senare. Olika och ibland motsägande textkällor (artiklar i media, tidskrifter, böcker, offentliga uttalanden etc) om drönaroperationerna i Pakistan och dess konsekvenser har vägts mot varandra. Statistisk från olika källor har analyserats, jämförts och sammanställts.

Källäget om drönarattackerna i Pakistan är fortfarande bristfälligt. Detta beror främst på att attackerna verkställdes av CIA utan allmänhetens insyn och att närvaron av utomstående observatörer i området där attackerna genomförts varit begränsad, bland annat till följd av säkerhetssituationen. Pakistansk och västerländsk media har trots detta rapporterat frekvent om drönarattackerna och dess konsekvenser. Statistik om antal attacker och döda etc har

därmed varit möjlig att insamla och har så gjorts av en rad institut, som i vissa fall kompletterat uppgifter i media och statliga rapportering med intervjuer på plats i Pakistan.

Bakgrunden till och utvecklingen av drönarprogrammet i Pakistan har också studerats med hjälp av artiklar i amerikanska tidningar och tidskrifter, böcker av tjänstemän inom Obama-administrationen- och genom offentliga uttalanden. För information om och analys av de säkerhetspolitiska konsekvenserna av drönarkriget i Pakistan har en rad olika källor nyttjats: artiklar i pakistansk och västerländsk media, opinionsundersökningar, läckta ambassadtelegram och andra officiella dokument, offentliga pakistanska uttalanden, samt akademiska rapporter och böcker om ämnet.

Källaget är inte idealiskt. Nya källor kommer säkerligen kasta mer ljus över frågorna i framtiden. Men med de öppna källor som nu finns att tillgå går det ändå att relativt ingående beskriva och analysera drönarkriget i Pakistan och dess konsekvenser.

1.3 DISPOSITION

Först ges en översikt av USA:s drönarprogram i Pakistan 2004-2012, varefter två olika perspektiv på huruvida brott mot internationell rätt ägt rum eller inte presenteras. Därefter analyseras hur drönarattackerna och debatten om dem resulterat i säkerhetspolitiska konsekvenser vad gäller 1) terroristorganisationer och militanta rörelser som t ex al-Qaida, Haqqani-nätverket och TTP; 2) den pakistanska befolkningens syn på USA och stöd för sittande regering; 3) det folkliga stödet för oppositionspartiet PTI; 4) relationen mellan USA och Pakistan; och 5) konsekvenser för framtida krigföring.

2. Drönarattacker i Pakistan 2004–2012

Drönarattackerna i Pakistan påbörjades i liten skala under Bush-administrationen, men kom att trappas upp under hösten 2008. Under Obama-administrationen har drönaroperationerna i Pakistan ökat kraftigt, främst i syfte att slå ut talibanbaser och eliminera al-Qaida-medlemmar i Pakistan. Antalet civila dödsoffer är omtvistat; vissa källor talar om drygt 150 döda medan andra pekar mot mångdubbelt högre siffror.⁸

2.1. DRÖNARATTACKER UNDER BUSH-ADMINISTRATIONEN

Den 17 juni 2004 ägde den första kända attacken med en pilotlös och missilbestyckad flygfarkost rum i Pakistan. Enligt medieuppgifter dödades då Nek Muhammad, pakistansk talibanledare, samt 5-7 ytterligare personer, inklusive två barn.⁹ Efter den första attacken var användningen av drönarattacker de åtföljande fyra åren relativt sparsam – ca ett dussin.¹⁰ Två försök att med hjälp av drönare döda egyptiern Ayman az-Zawahiri, ledande al-Qaida-ideolog och nuvarande ledare av organisationen, misslyckades. Den 30 oktober 2006 attackerades en *madrassa* tillika träningsläger för talibaner i distriktet Bajaur där az-Zawahiri misstänktes befinna sig. Al-Qaida-ledaren undkom, men drygt 80 studenter dödades.¹¹ Incidenten åtföljdes av anti-amerikanska protester i de pashtunska stamområdena.¹²

Under 2008, Bushs sista år i Vita huset, skedde en upptrappning av drönarattackerna till följd av en omvärdering av Pakistans roll i Afghanistan. Detta ägde rum mot bakgrund av två negativa utvecklingstendenser: 1) de afghanska talibanernas framgångsrika omgruppering och

8 The Long War Journal (www.longwarjournal.org/pakistan-strikes.php) menar att 153 civila dödats i drönarattacker i Pakistan (18 feb 2013), medan The Bureau of Investigative Journalism (www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones) siffror på bekräftade civila är mellan 473 och 893, men noterar samtidigt att ca 80 % av de dödade är okända.

9 TBIJ, "The Bush Years: Pakistan strikes 2004 – 2009."

10 Ibid.

11 Ibid.

12 BBC News. "Pakistan school raid sparks anger". 30 October 2006.

återkomst i Afghanistan med hjälp av baser i Pakistan, och 2) ett växande terrorhot mot väst från Pakistan till följd av att de al-Qaida-allierade pakistanska talibanerna (*Tehreek-e-Taliban Pakistan*, TTP) tagit kontroll över stora delar av de pashtunska gränsprovinserna Federally Adminstrated Tribal Areas (FATA) och Khyber Pakhunkwa (KP). Antalet jihadister från väst som begav sig till Pakistans stamområden för militär träning växte, vilket i sin tur ledde till att terrorhoten i Europa och USA ökade.¹³

Det stod också allt mer klart för USA att den pakistanska militären och underrättelsetjänsten *Directorate for Inter-Services Intelligences* (ISI) spelat ett dubbelspel. Med ena handen hade ISI assisterat ISAF-länderna i Afghanistan i kriget mot talibanerna men med den andra tillåtit talibangrupperingar (Quetta-*shuran*, Hizb-e-Islami Gulbuddin och Haqqani-nätverket m fl) att operera från sitt territorium. Under Bush-regeringens sista månader vid makten blev detta dubbelspel allt tydligare och svårare att ignorera.¹⁴ Relationerna mellan USA och Pakistan kom därför gradvis att försämrast.

I september 2008 tvingades general Pervez Musharraf att avgå som president för Pakistan efter nästan ett decennium som landets starke man. Den framlidne fd premiärministern Benazir Bhuttos änkeman, Asif Ali Zardari, ordförande för *Pakistan's People's Party* (PPP), tog efter allmänna val över presidentposten. Zardaris första månader vid makten sammanföll med Bushs sista, men också med en eskalering av drönarattackerna i Pakistan.

Under sista halvåret 2008 genomfördes, med den nya pakistanska PPP-ledda regeringens samtycke, fler drönaroperationer än under de föregående sju och ett halvt åren sammantaget.¹⁵ Under Bush-administrationen ägde sammanlagt omkring 50 operationer rum, vilka krävde ca

13 Bob Woodward, *Obama's Wars: The Inside Story*, London: Simon & Schuster, 2010, s. 21-22.

14 Stefan Olsson, Erika Holmqvist, Samuel Bergenwall och Helene Lackenbauer. *Afghanistan After 2014 - Five Scenarios*, Swedish Defence Research Agency, april 2012.

15 New American Foundation, "The Year of the Drone: an Analysis of U.S. Drone Strikes in Pakistan, 2004-2012."

500 liv – majoriteten i det av militanta grupper dominerade distriktet Norra Waziristan i FATA.¹⁶

2.2. DRÖNARATTACKER UNDER OBAMA-ADMINISTRATIONEN

Obama-administrationen valde att fortsätta på den inslagna vägen och kom kraftigt att öka antalet drönarattacker i Pakistan. Detta berodde, enligt de intervjuer Bob Woodward gjort med ledande företrädare för Obama-administrationen, framför allt på en förändrad analys i Washington – om nödvändigheten av att slå ut militanta rörelser i Pakistan för att nå framgång i kriget i Afghanistan och för att besegra al-Qaida.¹⁷

Obama-administrationens Pakistan-policy baserades, enligt Woodward, bland annat på utvärderingar av rådgivaren och f d CIA-analytikern Bruce Riedel.¹⁸ I Riedels ögon var Pakistan ett betydande hot – ett land med hundra kärnvapenstridsspetsar och tillhåll för al-Qaidas ledarskap. Till detta kom att den pakistanska staten förlorat kontrollen över stora delar av sitt territorium till en inhemsk talibanrörelse, samtidigt som krafter i Pakistan paradoxalt nog gav stöd till de afghanska talibanerna. Både al-Qaida och de afghanska talibanerna utgick från baser i Pakistan. Dessutom var de pakistanska talibanerna ett hot mot kärnvapensäkerheten i landet. Om dessa militanta rörelser i Pakistan besegrades kunde, menade Riedel, således tre stora utmaningar hejdas: talibanernas offensiv i Afghanistan, hotet från al-Qaida och risken att Pakistans kärnvapen hamnade i fel händer.¹⁹

De pashtunska stamområdena i FATA, i synnerhet distriktet Norra Waziristan, ansågs vara epicentrum för global terrorism och tillhåll för al-Qaida, liksom språngbräda in i Afghanistan för talibangrupperingar som t ex Haqqani-nätverket. Att bekämpa det Pakistan-baserade nätverket lett

16 Se "2.3. Omtvistad och omtvistad statistik".

17 Woodward, *Obama's Wars*, 2010.

18 Ibid., 88ff.

19 Ibid., 88-89, 99ff, 105. Se även: Bruce O. Riedel, *Deadly Embrace: Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad*, Washington: The Brookings Institution, 2011; Riedel, *The Search for Al Qaeda: Its Leadership, Ideology, and Future*, The Brookings Institution, 2008.

av den gamle *mujaheddin*-ledaren Jalaluddin Haqqani kom att bli ett centralt fokus för Obama-administrationen.²⁰

Haqqani-nätverket har historiskt nära band till både ISI och al-Qaida och är idag, åtminstone i teorin, underordnat den av Mullah Omar ledda huvudfåran inom talibanrörelsen (ofta benämnd Quetta-*shuran*). Relationerna till TTP, de nationellt fokuserade pakistanska talibanerna, verkar också vara relativt goda.²¹ Haqqani-nätverket är känt för spektakulära attacker – ofta med hjälp av självmordsbombare – i och kring Kabul. De har på senare tid genomfört attacker mot USA:s och Indiens ambassader såväl som mot Nato:s högkvarter i Afghanistan.²² Amerikanska företrädare, såsom USA:s f d försvarschef Mike Mullen, har anklagat Pakistan inte bara för att tillåta Haqqani-nätverket att agera från sitt territorium utan också beskyllt ISI för att aktivt understödja organisationen.²³ Haqqani-nätverket terroristklassades av USA i september 2012.²⁴

För att stabilisera Afghanistan och besegra al-Qaida blev nyckeln för USA:s sk AfPak-policy att vid sidan av ökad trupp närvaro i Afghanistan att undanröja talibanernas baser och eliminera al-Qaida i Pakistan. För att uppnå dessa mål använde – och använder – Washington både indirekta och direkta metoder: dels genom att sätta press på Pakistan att genomföra militäroperationer i de pashtunska områdena och dels genom att direkt verkställa både drönarattacker och i undantagsfall även operationer med specialförband.²⁵

20 Woodward, *Obama's Wars*, 2010.

21 Don Rassler and Vahid Brown, "The Haqqani Nexus and the Evolution of al-Qa'ida," *Combating Terrorism Center at West Point*, 13 juli 2011.

22 Mark Mazetti och Eric Schmitt, "Pakistanis Aided Attack in Kabul, U.S. Officials Say", *The New York Times*, August 1, 2008; Seth G. Jones, "Why the Haqqani Network is The Wrong Target," *Foreign Affairs*, 6 nov 2011; Jeffrey Dressler, "The Haqqani Network and the Threat to Afghanistan: Why the Terrorist Syndicate is the Biggest Threat to South Asia", *Foreign Affairs*, 11 nov 2011.

23 Michael Mullen, "Before the senate armed services committee on Afghanistan and Iraq" september 22, 2011; www.armed-services.senate.gov/statemnt/2011/09%20September/Mullen%2009-22-11.pdf.

24 Hillary Rodham Clinton. "Report to Congress on the Haqqani Network", 7 september, 2012.

25 Se t ex Seth G. Jones, C. Christine Fair, "Counterinsurgency in Pakistan", *Rand Corporation*, 2010.

Obama-administrationens påtryckningar mot Pakistans demokratiskt tillsatta regering och arméchef Ashfaq Pervez Kayani har delvis varit framgångsrika. Under 2009-2012 gick Pakistans armé in i de pashtunska områden och slog tillbaka TTP. Centralmakten tog kontroll över stora delar av tidigare talibankontrollerade områden i FATA och KP – dock till ett mycket högt humanitärt pris (kollektiv bestraffning, husdemolering i stor skala och flera miljoner internflyktingar).²⁶ Islamabad har emellertid inte, av säkerhetspolitiska skäl (se nedan), till dags dato och trots massiv amerikansk press, valt att gått in i taliban- och terroristfästet Norra Waziristan, varifrån Haqqani-nätverket och andra afghanska talibangrupper opererar.

För Washington är eliminering av terroristgrupper och talibanbaser i Norra Waziristan ett centralt mål i syfte att avvärja hotet från al-Qaida och stabilisera Afghanistan. Eftersom storskaliga och frekventa operationer med stridsflygplan och/eller specialförband av ekonomiska, inrikes- eller utrikespolitiska skäl inte är gångbara anses drönaroperationer vara den enda framkomliga vägen – med försvarsminister Leon Panettas ord, *”the only game in town”*.²⁷ Nästan alla drönarattacker som verkställts i Pakistan har skett i Norra Waziristan (ett bergigt och svårtillgängligt FATA-distrikt på gränsen till Afghanistan med bara några hundratusen invånare).

Under Obama-administrationen har ca 300 drönarattacker genomförts – fler än fem gånger så många som under den föregående regeringens två mandatperioder. Dessa attacker har resulterat i över 2 000 dödsoffer.²⁸ 2010 var ett rekordår för drönarattacker i Pakistan då mellan 120 och 130 genomfördes. Sedan dess har frekvensen av drönarattacker minskat. Under 2012 genomfördes, trots periodvisa stop, ändå i snitt knappt en drönarattack i veckan (ungefär lika ofta som i Jemen, där attackerna ökade kraftigt under

26 Fair and Jones, “Pakistan’s War Within”, *Survival: Global Politics and Strategy*, vol. 51, no. 6, December 2009–January 2010, s. 177; Dawn, “Khyber fighting uproots hundreds of thousands”, 14 maj 2012; Internal Displacement Monitoring Centre, Norwegian Refugee Council, “Pakistan: Displacement caused by conflict and natural disasters, achievements and challenges,” 10 januari, 2012.

27 CNN. “U.S. airstrikes in Pakistan called ‘very effective’, 18 maj 2009.

28 Se “2.3. Omtvistad och oomtvistad statistik” för diskussion.

2012).²⁹

Medan Obama undvikit att ta Bush-administrationens uttryck i sin mun har han emellertid eskalerat det CIA-opererade "kriget mot terrorismen" i Pakistan. Det har enligt Woodwards källor inte bara betytt fler fjärrstyrda drönarangrepp utan också krävt omfattande *human intelligence* på marken.³⁰ President Bushs anti-terror-policy i Pakistan, att fängsla misstänkta terrorister med hjälp av ISI och den pakistanska militären, har under Obama ersatts av ett omfattande program av *targeted killings* – enligt New York Times avslöjande kontrollerat av presidenten personligen, opererat av CIA med hjälp av de nya kostnadseffektiva och högteknologiska vapnen.³¹ Obama har utlovat att fångelser så som Guantanamo ska stängas (men har inte fått stöd för detta i kongressen). Uppmärksammade tortyrmetoder som *waterboarding* ska ha förbjudits.³² Men i övervägandet mellan *capture or kill* i Pakistan har Obama-administrationen, till skillnad från sin föregångare, valt att betona det senare.

2.3. OMTVISTAD OCH OOMTVISTAD STATISTIK

New America Foundation (NAF), *Long War Journal* (LWJ), *The Bureau of Investigative Journalism* (TBIJ) och *Pakistan Institute for Peace Studies* (PIPS) för alla statistik över drönarattacker i Pakistan.³³ Avseende det totala antalet attacker och mängden dödade är statistiken i stort sätt samstämmig: attackerna med förarlösa flygfarkoster i Pakistan har totalt varit mellan 334 och 364 till antalet och resulterat i minst 2 349 dödsoffer, men förmodligen fler (se Appendix för sammanställning i tabellform).³⁴

29 Ibid.

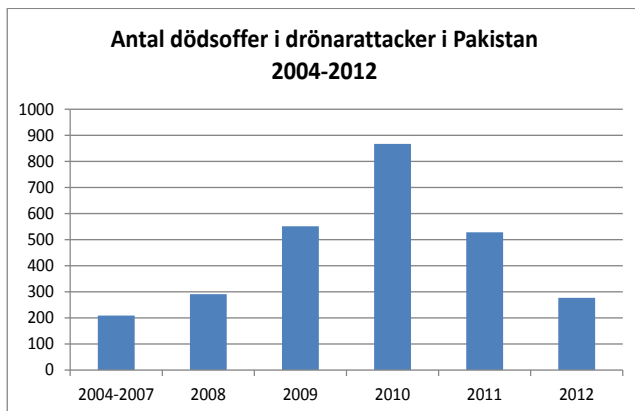
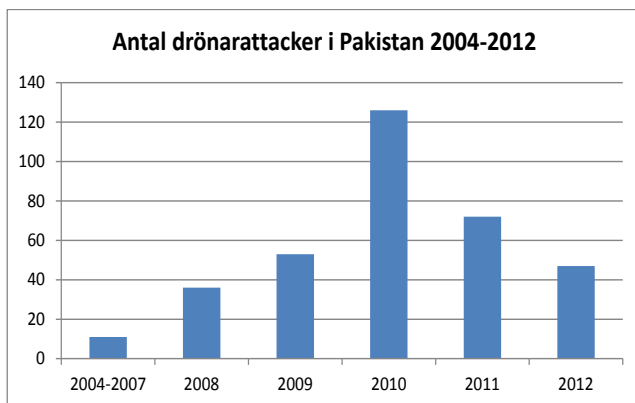
30 Woodward, 106-107.

31 Jo Becker och Scott Shane, "Secret 'Kill List' Proves a Test of Obama's Principles and Will," *The New York Times*, May, 29 2012.

32 Ibid.

33 New America Foundation (NAF), counterterrorism.newamerica.net/drones; Long War Journal (LWJ), www.longwarjournal.org/pakistan-strikes.php; The Bureau of Investigative Journalism (TBIJ), www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones; Pakistan Institute for Peace Studies (PIPS), san-pips.com/index.php?action=reports&cid=tml3.

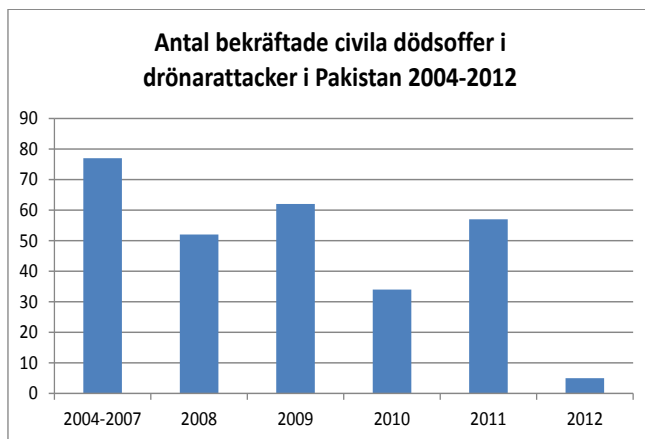
34 Baserat på medelvärdet för respektive instituts statistik av attacker och dödsoffer den 19 februari 2013.



Statistiken skiljer sig dock åt vad gäller bedömningen av antalet civila dödsoffer. Medan amerikanska LWJ menar att enbart drygt 150 civila mist livet, så talar brittiska TBIJ om mellan 474–881 rapporterade civila dödsoffer, varav nästan 200 barn. Det ska noteras att statistiken till stora delar baseras på officiella uttalanden, knapphändig information och på oklara definitioner av civila och kombattanter. Andra analytiker, som David Kilcullen, ledande COIN-teoretiker och en av fd CIA-chef David Petraeus närmaste rådgivare, förlitar sig på andra officiella pakistanska uttalanden om 700 civila dödsoffer redan 2009.³⁵ Antalet civila som dött i

³⁵ David Kilcullen And Andrew McDonald Exum, "Death From Above, Outrage Down Below", The New York Times, 16 maj 2009.

drönaroperationer är således på grund av källäget osäkert och omtvistat.



Mot bakgrund av avslöjanden i bland annat New York Times om operationsmetoder och definitionen av kombattanter är dock LWJ:s siffror av civila dödsoffer sannolikt allt för låga.³⁶ Obama-administrationen räknar enligt artikeln alla *military-age males in a strike zone* som kombattanter och har använt sig av så kallade ”signature strikes”, attacker på grupper av män som visar tecken på att vara associerade med militanta grupper utan att deras identiteter nödvändigtvis är kända.³⁷ Enligt en undersökning utförd av TBIJ har dussintals civila dödas i drönaroperationer mot begravingar och mot personer som försökt rädda offer från just genomförda attacker.³⁸ Vidare utgör de drygt femtiotal högt uppsatta ledare för militanta grupper som dödas bara mellan 1-2% av det totala antalet dödsoffer.³⁹ Identiteterna för majoriteten dödsoffer är okända, men antas till stor del bestå av medlemmar av talibanerna eller andra militanta rörelser. Mörkertalet avseende civila dödsoffer är sannolikt betydande. Några

³⁶ Becker och Shane, 2012.

³⁷ Ibid.

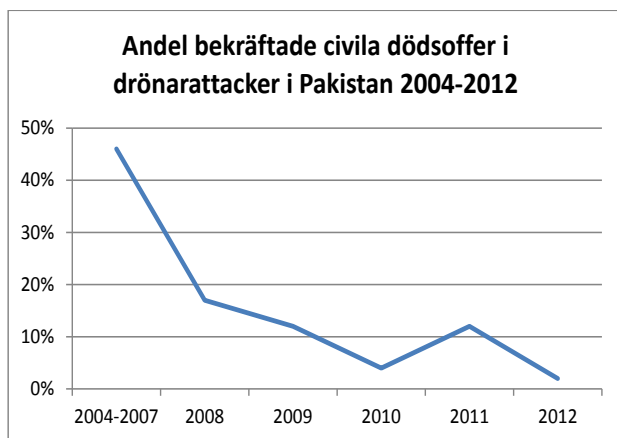
³⁸ Chris Woods och Christina Lamb, “Obama terror drones: CIA tactics in Pakistan include targeting rescuers and funerals”, *The Bureau of Investigative Journalism*, 4 februari 2012.

³⁹ Bergen och Tiedemann, “Washington’s Phantom War”, 2011

exakta siffror finns inte att tillgå. Diagrammen är baserade på en sammanställning av medelvärden från ovan nämnda forskningsinstitut (se Appendix för tabell).

Statistiken pekar mot att andelen civila dödsoffer minskar. Det skulle kunna förklaras med ökad precision och/eller ökad försiktighet. Andelen (men inte antalet) civila dödsoffer har minskat under Obama-administrationen. Den relativt begränsade mängd drönarattacker mellan 2004 och 2007 resulterade i en hög andel civila dödsoffer, kanske så högt som 50 %. De följande åren, 2008-2011, ökade antalet attacker medan andelen civila dödsoffer minskade (ca 10–20% åren 2008, 2009 och 2011). Data från 2010 indikerar en kraftig nedgång i andel civila dödsoffer (med ett medelvärde på ca 2 %), men statistiken från TBIJ, som gjort undersökningar på plats i Pakistan, indikerar att siffran åtminstone ligger på minst 10 %.⁴⁰

TBIJ, LWJ och NAF är dock eniga om att det skett en kraftig nedgång i antalet och andelen bekräftade civila dödsoffer under 2012 i jämförelse med föregående år.



⁴⁰ Se Appendix.

3. Drönarna och folkrätten

En supermakts omtolkning, nytolkning eller feltolkning av folkrätten, eller faktiska brott mot densamma, kan leda till direkta såväl som indirekta säkerhetspolitiska konsekvenser. USA:s agerande och uttolkning av folkrätten är ofta normgivande för andra staters handlande (även om det inte ändrar de folkrättsliga regelverken) och centralt för det globala säkerhetssystemet. Pakistan utgör ett särskilt viktigt fall eftersom landet är det första i vilket drönaroperationer genomförts i mycket stor skala. Eftersom krigföring med hjälp av missilbestyckade drönare är ett relativt nytt fenomen är det också viktigt att belysa denna typ av krigföring utifrån ett folkrättsperspektiv – både avseende rätten till självförsvar (*jus ad bellum*) och regleringen av våldsanvändning (*jus in bello*). Debatten om och olika uppfattningar vad gäller folkrätten och drönarattackerna kan dessutom leda till indirekta konsekvenser genom att influera befolkningsgruppers åsikter såväl som staters agerande.

3.1. FÖRSVARET AV DRÖNARATTACKERNA

I april 2011 försvarade John Brennan, president Obamas dåvarande rådgivare i kontra-terrorism-frågor (och nuvarande CIA-chef), USA:s användning av drönaroperationer.⁴¹ Brennan menar att drönarna är effektiva när det gäller att bekämpa al-Qaida och etiska eftersom de sker i enlighet med internationell rätt. USA har enligt Brennan rätt att i enlighet med principen om självförsvar (*jus ad bellum*) eliminera medlemmar av al-Qaida eller andra associerade rörelser med vilka man befinner sig i väpnad konflikt. I synnerhet gäller detta, menar Brennan, i länder där staten är ovillig (*unwilling*) och/eller oförmögen (*unable*) till att bekämpa dessa.⁴²

Vidare hävdar Brennan att de riktade attackerna med drönare utförs i enlighet med krigets regler (*jus in bello*), dvs. följer grundläggande principer i den internationella humanitära rätten. För det första följs, enligt Brennan, behovsprincipen

41 John O. Brennan. "The Ethics and Efficacy of the President's Counterterrorism Strategy", Wilson Center, 20 april 2012; www.wilsoncenter.org/event/the-ethics-and-ethics-us-counterterrorism-strategy

42 Ibid.

(*necessity*): målen för operationerna, medlemmar av al-Qaida och dess allierade, är legitima mål och har militära värden. För det andra principen om distinktionsprincipen (*distinction*): drönarattackerna skyddar till hög grad civila från att drabbas, på grund av instrumentets precision. För det tredje proportionalitetsprincipen (*proportionality*): de militära fördelarna av attackerna överväger den mycket begränsade mängden *collateral damage*.⁴³

3.2. KRITIKEN AV DRÖNARATTACKERNA

Folkrättsjurister som t ex professor Mary Ellen O'Connell hävdar emellertid att användandet av drönarattacker i Pakistan bryter mot folkrätten, både avseende den juridiska legitimiteten för våldsanvändning och krigets regler.⁴⁴ I rapporten "Living Under Drones" utgiven av Stanford Law School och NYU School of Law ifrågasätts också legaliteten med drönarattacker i Pakistan.⁴⁵ Navi Pillay, FN:s kommissionär för mänskliga rättigheter, menar att drönarattacker kan ha brutit mot internationell rätt, i synnerhet principerna om precision och proportionalitet.⁴⁶

Om man antar att USA befinner sig i en väpnad konflikt med militanta grupper i Pakistan ska, enligt folkrätten, krigets regler (*jus in bello*), upprätthållas. O'Connell hävdar att USA mycket väl kan ha brutit mot dessa regler, i synnerhet behovsprincipen, distinktionsprincipen och proportionalitetsprincipen. För det första dödar drönaroperationerna många oskyldiga offer tillsammans med de skyliga, vilket ställer frågetecken inför principen om proportionalitet, menar O'Connell. För det andra gör det förmodade höga antalet civila dödsoffer att upprätthållandet av principen om distinktion ifrågasätts. För det tredje kan attackerna, hävdar O'Connell, mycket väl visa sig vara militärt kontraproduktiva, vilket gör att USA kan ha brutit

43 Ibid.

44 Mary Ellen O'Connell. "Unlawful Killing with Combat Drones: A Case Study of Pakistan, 2004-2009," Notre Dame Law School, Legal Studies Research Paper No. 09-43, Final Draft: July 2010.

45 International Human Rights and Conflict Resolution Clinic of Stanford Law School and Global Justice Clinic at New York University School of Law, "Living Under Drones: Death, Injury, and Trauma to Civilians From US Drone Practices in Pakistan," September, 2012.

46 BBC, "US drone strikes 'raise questions' – UN's Navi Pillay", June 2012.

mot behovsprincipen.⁴⁷

Men även den juridiska legaliteten för användande av drönare i Pakistan ifrågasätts av O'Connell, som menar att Pakistans suveränitet kan ha brutits och rätten till självförsvar (*jus ad bellum*) överskridits.⁴⁸ O'Connell menar att USA inte har någon legal rätt att använda drönare i Pakistan med hänvisning till rätten till självförsvar.⁴⁹

Stanford/NYU-rapporten hänvisar till argument som gör gällande att USA inte, enligt folkrätten, kan utföra drönarattacker utan explicit medgivande från den pakistanska regeringen.⁵⁰ Trots att Pakistans regering under 2009-2010 gav sitt tysta stöd för attackerna har de alltid fördömt dem offentligt. Under 2012 har den pakistanska regeringen vid upprepade tillfällen uttryckligen krävt att attackerna upphör. Oavsett om det fortsatt existerar en hemlig uppgörelse eller inte (se nedan) har USA enligt argumentet i Stanford/NYU-rapporten inte rätt att delta i Pakistans krig mot talibanerna, utan har istället kränkt den nationella suveräniteten.⁵¹ Vidare ifrågasätts i rapporten huruvida det kan hävdas att USA över huvud taget befinner sig i väpnad konflikt med de grupper som har angripits, bland annat eftersom vissa grupper saknar tydlig organisation och/eller enbart genomför sporadiska attacker.⁵²

3.3 FÖLJDVERKNINGAR

De faktiska drönarattackerna, liksom debatten om dess juridiska legalitet, kan påverka staters agerande såväl som folklig opinion med säkerhetspolitiska konsekvenser som följd. För det första kan uppfattningen att drönarattacker har varit illegala och kränkt ett lands (i detta fall Pakistan) nationella suveränitet påverka folklig opinion, liksom indirekt landets inrikes- och utrikespolitik (se 4.2, 4.3 och 4.4). För det andra kan USA:s verkställande av drönarattacker och dess juridiska rättfärdigande bli exempel som andra stater kan komma att följa (se 4.5).

47 O'Connell, 21-26.

48 O'Connell, 11ff.

49 Ibid.

50 "Living under Drones," 105ff.

51 Ibid., 106.

52 Ibid., 111.

4. Säkerhetspolitiska konsekvenser av drönarattacker

Drönarattacker har bidragit till att kraftigt minska al-Qaidas förmåga att agera i och från Pakistan. Att al-Qaida som transnationell rörelse eller idé försvagats är dock osäkert. Det riktade dödandet med drönarattacker har inte varit effektivt när det gäller att bekämpa lokalt rotade *jiha*dist-rörelser i Pakistan utan kan snarare ha orsakat ökad radikaliserad.

Drönarattacker har bidragit till ökad anti-amerikanism i Pakistan, medverkat till att regeringspartiet PPP:s stöd minskat och att USA-kritiska PTI på kort tid blivit ett av landets mest populära partier. Operationer med drönare har även bidragit till en försämrad relation mellan USA och Pakistan. Vidare kan drönarkriget i Pakistan bli normgivande för framtida krigföring, inklusive för auktoritära regimers agerande.

4.1. EFFEKTIVT PÅ KORT SIKT, KONTRAPRODUKTIVT PÅ LÄNGRE SIKT?

Al-Qaidas förmåga att verka i och från Pakistan har kraftigt försvagats till följd av USA:s drönarattacker. Stora delar av ledarskapet inom organisationen har eliminerats samtidigt som drönare försvårat för al-Qaida att verka i och från Norra Waziristan.

Ett femtiotal högt uppsatta ledare för militanta rörelser som al-Qaida, -TTP, Haqqani-nätverket och IMU (*the Islamic Movement of Uzbekistan*) har avrättats i drönarattacker. Exempel på dessa är Baitullah Mehsud (TTP), Abu Yahya al-Libi (al-Qaida), Tahir Yuldashev (IMU) och Badruddin Haqqani (Haqqani-nätverket).⁵³ Ett relativt stort antal ledare inom al-Qaida har dödats.⁵⁴ Det föreslogs också att bin Laden skulle avrättas i en drönarattack innan Obama istället valde att använda specialförbandet *US Navy SEALs*.⁵⁵ Trots

53 Pakistan Institute for Peace Studies. "Casualties in Drone Attacks in Pakistan", san-pips.com.

54 New America Foundation, "The Year of the Drone: Leaders Killed".

55 Graham Allison, "How it Went Down," Time, 7 maj 2012.

framgången vad gäller att döda ledare för militanta grupper har Haqqani-nätverkets Jalaluddin och Sirajuddin Haqqani såväl som Ayman az-Zawahiri, al-Qaidas nuvarande ledare, dock hittills undkommit.

Al-Qaidas handlingsutrymme i Pakistan har krympt, dels på grund av drönarattackerna, men framför allt för att den pakistanska talibanrörelsen TTP:s kontroll av de pashtunska delarna av Pakistan har minskat. Mellan 2004–2008 tog TTP, paraplyorganisation för dussintals pakistanska talibangrupperingar, gradvis kontroll över stora delar av pashtunska Pakistan på gränsen till Afghanistan. Eftersom organisationen har nära band till utländska terroristorganisationer möjliggjorde TTP:s territoriella expansion fristäder för al-Qaida dit västerländska jihadisterna kunde bege sig för träning. Under 2009–2010 genomförde den pakistanska armén omfattande operationer i FATA och KP och tryckte tillbaka TTP. Detta gjorde att al-Qaidas möjligheter att operera i Pakistan minskade. Den pakistanska armén har dock inte gått in i Norra Waziristan där delar av al-Qaidas ledarskap och andra jihadist-rörelser befinner sig. Nästan alla drönarattacker har på grund av detta genomförts just i Norra Waziristan.

De pakistanska militärkampanjerna kombinerat med drönarattackerna i Norra Waziristan har sannolikt bidragit till att antalet internationella jihadisterna som tränas i Pakistan har avtagit och terrorhoten mot väst som emanerar från Pakistan minskat. Under 2009 och 2010 avslöjades flera planerade terroristdåd i väst kopplade till Pakistan – t ex Najibullah Zazis plan på att attackera New Yorks tunnelbanesystem och Faisal Shahzads bilbomb på Times Square.⁵⁶ Båda två hade tränats i Pakistan, innan de storskaliga militäroperationerna skulle äga rum.⁵⁷ Efter 2010 då TTP:s kontroll minskade har rapporter om terrorism kopplat till Pakistan avtagit. Dokument som hittats i bin Ladens hus i Abbottabad stärker tesen om ett försvagat al-Qaida i Pakistan. I ett brev daterat till en vecka innan bin Laden döddes uppmanar han förtrogna, inklusive sin son

56 Al Baker och William K. Rashbaum, "Police Find Car Bomb in Times Square," The New York Times, 1 May, 2010.

57 Daily News, "Najibullah Zazi reveals chilling details on Al Qaeda training and terrorist plot to blow up subways," 23 februari 2010.

Hamza, att lämna Waziristan på grund av svårigheten att röra sig där till följd av "fotografering från luften" och bristande rörelsefrihet.⁵⁸

Att al-Qaida försvagats i Pakistan behöver dock varken betyda att rörelsen som sådan är utslagen eller att transnationell jihadism generellt mattats av på grund av drönarattacker. Eftersom al-Qaida mer är att betrakta som *franchise* eller decentraliserad rörelse än som en enhetlig, hierarkisk och uppifrån styrd organisation bör man vara försiktig med att bedöma effekterna av att formellt högt uppsatta ledare dödas. Al-Qaida-länkade individer och grupper har sökt sig till andra stater, som Mali, Jemen, Egypten och Syrien. Det kan indikera att militanta transnationella rörelser för tillfället ändrat inriktning från global till regional jihadism, en fokusförskjutning från mål i väst till kamp i en nationell och regional kontext.

Att hävda att al-Qaida som idé eller rörelse slagits ut genom drönarattackerna i Pakistan är dock en förhastad slutsats. Studien *How Terrorist Groups End: Lesson for Countering al Qa'ida* (2008) utförd av RAND, i vilken 648 terroristgrupper från 1963-2006 analyseras, belyser detta.⁵⁹ Rapportens slutsats är att majoriteten av terroristgrupperna bekämpades med framgång antingen genom infiltration av polis/underrättelsetjänst (40 %) eller genom fredlig politisk uppgörelse med en regering (43 %). Militära metoder var lyckosamma enbart vid 7 % av fallen.⁶⁰ En förklaring till militära instruments ineffektivitet att bekämpa terrorism är terroristorganisationers mobilitet. För att undvika minskat handlingsutrymme har terroristorganisationer ofta förmågan att flytta från ett geografiskt område till ett annat. Detta gäller förmodligen i ännu högre grad för transnationella och heterogena organisationer, som t ex al-Qaida.

Drönarattackernas effektivitet på längre sikt har kritiserats av David Kilcullen, som hävdar att de istället för att bekämpa terrorism göder våld på längre sikt. Så länge antalet civila dödsoffer förblir stort och drönarattacker inte är sällsynta

58 Combating Terrorism Center at West Point, SOCOM-2012-0000010-HT

59 Seth G. Jones och Martin C. Libicki, "*How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qa'ida*," Rand Corporation, 2008.

60 Ibid., xiii-xv.

kommer det att resultera i radikaliserings bland befolkningen i Pakistan, att öka rekryteringen till militanta rörelser och att försämma relationen mellan USA och Pakistan.⁶¹

Tecken tyder på att Kilcullen kan ha rätt i sin bedömning. Faisal Shazad, som efter träning av TTP i Pakistan försökte genomföra en terroristattack på Times Square i New York 2010 motiverade sin handling med att USA:s drönarattacker drabbar civila: *"When the drones hit, they don't see children."*⁶² Shazad är sannolikt inte ensam om att ha radikaliserats till följd av drönarattackernas negativa sideffekter.

Parallellt med att drönarattackerna i Pakistan har eskalerats har TTP försvagats. Sambandet är dock inte kausalt. TTP:s försvagning beror sannolikt *inte* på drönarattackerna utan på den pakistanska arméns omfattande militärkampanjer i de pashtunska områdena. Vidare finns inte mycket som tyder på att avrättningarna av TTP:s ledare bidragit till att försvaga rörelsen – snarare tvärtom. Den pakistanske talibanledaren Nek Muhammads död i den första drönarattacken i Pakistan 2004 ledde till att en ung taliban, Baitullah Mehsud, tog över ledarskapet. Det var under Mehsuds ledning som oberoende pakistanska talibangrupper enades och därefter gradvis tog kontroll över stora delar av nordvästra Pakistan. Elimineringen av Mehsud i en drönarattack 2007 försvagade inte heller TTP. Istället tog ännu en ung pashtun med erfarenhet från kriget i Afghanistan, Hakimullah Mehsud, över ledarskapet för TTP.⁶³ De åtföljande två åren ökade TTP snabbt sin kontroll över stora delar av både FATA och KP tills man stod blott tio mil från Islamabad och hotade militära anläggningar där kärnvapen misstänktes förvaras.⁶⁴

Det var först med början 2009, när den pakistanska armén bröt med tidigare policy (av militära operationer åtföljt av fredsavtal och trupptillbakadragande) och istället genomförde storskaliga militärkampanjer och därefter behöll sin militära

61 Kilcullen och McDonald Exum, 2009.

62 Becker och Scott Shane, 2012.

63 Alex Altman, "Hakimullah Mehsud: The New Head of Pakistan's Taliban", 28 aug 2009.

64 Fair and Jones, Pakistan's War Within, Survival: Global Politics and Strategy, vol. 51, no. 6, December 2009–January 2010.

närvaro i de pashtunska stamområdena som TTP:s makt minskade. *Targeted killings* hade i detta sammanhang föga betydelse för att minska de pakistanska talibanernas kontroll.

Inte heller Haqqani-nätverket verkar ha försvagats, trots att rörelsen angrips frekvent av amerikanska drönare. Haqqani-nätverket har fortsatt förmåga att genomföra spektakulära terroristattacker i Afghanistan. Flera av de attacker som genomförts mot centrala mål i Kabul under 2011 och 2012, bl a USA:s ambassad och Nato:s högkvarter, har tillskrivits Haqqani-nätverket.⁶⁵

Sammantaget tycks drönarattackerna på kort sikt ha bidragit till att försvaga terroristgrupper med utländska jihadister, såsom al-Qaida. Andra lokalt förankrade och nationellt/regionalt fokuserade militanta rörelser verkar inte dämpats alls på grund av drönarattackerna. Globalt inriktade jihadist-rörelser kan ha försvagats medan andra mer nationellt inriktade dito bibehållit och möjligen ökat sina förmågor.

Så länge Pakistans armé lyckas hålla TTP i schack och USA fortsätter genomföra drönarattacker i Norra Waziristan blir det svårt för terroristorganisationer baserade i Pakistan att genomföra terroristdåd i väst. Utländska jihadister blir tvungna att söka sig till andra länder och regioner för träning. Men om drönarattackerna upphör och den pakistanska militären minskar närvaron i FATA och KP, vilket vid upprepade tillfällen skedde under perioden 2001-2008, finns risken att talibanerna återigen ökar sin kontroll över områdena. Då kan terrorhoten mot väst från Pakistan öka igen. Trots att TTP har försvagats är rörelsen på intet sätt utslagen; stridigheter pågår fortsatt i norra Pakistan mellan pakistanska talibaner och armén.

Sammanfattningsvis har å enda sidan spanings- och attackdrönare varit effektiva instrument i kampen mot terrorismen genom att bidra till att åtminstone på kort sikt minska hotet från al-Qaida i Pakistan. Drönarnas effektivitet vad gäller att avrätta terrorister är också ett användbart argument i amerikansk inrikespolitik; Obama kan med

65 Ashish Kumar Sen, "Haqqani terrorists attack U.S. Embassy in Kabul: NATO headquarters, other locations also hit," 13 september 2011.

faktiska resultat – i form av döda al-Qaida-ledare – visa att han inte intar en mjuk hållning ifråga om al-Qaida utan *de facto* är mer effektiv än sin företrädare. Å andra sidan kan drönaroperationerna emellertid på sikt visa sig vara kontraproduktiva genom att bidra till radikalisering, generera personliga och politiska motiv till våld och därmed öka rekryteringen till militanta rörelser. Inget tyder heller på att drönarattackerna varit effektiva vapen avseende att motverka lokalt förankrade militanta rörelser, snarare det omvända.

4.2. ÖKAD ANTI-AMERIKANISM, MINSKAT STÖD FÖR REGERINGEN

Den pakistanska befolkningen är generellt starkt anti-amerikansk, en tendens som, enligt amerikanska PEW:s opinionsundersökningar, förstärkts för varje år Obama varit president. I dag betraktar 80 % av pakistanierna USA mer som fiende än som vän.⁶⁶ Pakistan är det enda land i undersökningen, undantaget Jordanien, där bilden av USA försämrats efter Obamas tillträde som president. Förtroendet för Obama i Pakistan är lägre än det var för Bush. Mellan 60-70 % av pakistanierna har enligt undersökningen litet eller inget förtroende för Obama.⁶⁷

Av de pakistanier som hört talas om drönarattacker tycker 97 % att det är "*a bad thing*".⁶⁸ Ca 94 % menar att de dödar för många civila och 83 % är emot att USA genomför drönaroperationer mot militanta extremister även om det sker med den pakistanska regeringens medgivande.⁶⁹

Den utbredda anti-amerikanismen i Pakistan beror inte på att befolkningen i stort hyser extremistiska sympatier. Stödet för al-Qaida, TTP och de afghanska talibanerna är enligt undersökningen relativt litet (10-20%) medan stödet för den Indien-fokuserade terroristgruppen *Laskhar-e-Taiba* är något större (20-30%).⁷⁰

66 Pew Research Center, "Pakistani Public Opinion Ever More Critical of US: 74% Call America an Enemy", 27 juni 2012, s. 10.

67 Ibid., 9.

68 Ibid., 12-13.

69 Ibid.

70 Ibid., 16.

Parallellt med att drönarprogrammet accelererat har stödet för president Zardari och regeringspartiet PPP dalat. 2008, då PPP tog över makten efter Musharrafs militärstyre, hade 64 % av befolkningen en positiv bild av Zardari – år 2012 ligger den siffran, enligt PEW:s opinionsundersökning, på 12 %.⁷¹

Den ökande anti-amerikanismen och det minskade stödet för Zardari kan till viss del förklaras av drönarattackerna som anses kränka Pakistans suveränitet och orsaka ett stort antal civila dödsoffer. Det ökande antalet drönarattacker verkar korrelera med minskat stöd för den pakistanska regeringen. Till vilken grad sambandet är kausalt och vilka effekter andra faktorer bör tillmätas är omöjligt att exakt bedöma. Förklaringar till det minskade förtroendet för regeringen kan också sökas i den utbredda korruptionen och oförmågan att möta sociala och ekonomiska utmaningar etc. Stora demonstrationer mot drönarattackerna liksom *Tehreek-e-Insaaf* framgångar (se nedan) pekar dock mot att drönarfrågan haft en inte obetydlig inverkan. Vad som uppfattas som regeringens undfallenhet mot USA både vad gäller kriget mot de pakistanska talibanerna och drönarattackerna har därför sannolikt medverkat till att försvaga PPP inför kommande president- och parlamentsval 2013.

4.3. IMRAN KHANS ÖKANDE POPULARITET

På mycket kort tid har den f d cricket-stjärnan Imran Khan seglat upp som en av Pakistans mest populära politiker. Khans parti *Tehreek-e-Insaaf* (PTI), "Rörelsen för rättvisa", grundades 1992, men har hittills enbart lyckats få ett mandat i parlamentet. Från och med hösten 2011 har emellertid Khan haft kampanjer i Pakistans storstäder med hundratusentals deltagare.⁷² Opinionsundersökningar pekar mot att PTI kan komma att bli ett av landets största partier vid nästa parlamentsval.⁷³

71 Ibid., 25.

72 The Economist, "Pakistan and the rise of Imran Khan: Second coming", 12 nov 2011.

73 Pew Research Center, "Pakistani Public Opinion Ever More Critical of US: 74% Call America an Enemy", 27 juni 2012, s. 25; Joel Faulkner Rogers, Can Imran Khan save Pakistan?, YouGov-Cambridge, 14 nov 2011; Shahid Abbasi, "PTI leads among Pakistan political parties: IRI poll", *The News Tribune*, 5 maj 2012.

PTI:s plötsligt ökande popularitet kan delvis förklaras av Imran Khans dubbelriktade budskap som har stöd bland stora delar av befolkningen. Khan kritiserar korruptionen bland de politiska eliterna samtidigt som han angriper vad han menar är regerings pro-amerikanska politik – att Pakistan inte bara accepterar utan också för en annan stats krig, i strid med statens nationella intressen. I Khans retorik på Twitter, i intervjuer och under kampanjmöten betonas konstant att drönarattackerna är illegala, kontraproduktiva och resulterar i civila dödsoffer.⁷⁴

Imran Khan menar att Pakistan måste bryta det nära militära samarbetet med USA och dra sig ur ”kriget mot terrorismen”. Pakistan kan för det första, menar Khan, inte acceptera drönaroperationer på sitt territorium och hotar uttryckligen att skjuta ner amerikanska drönare som kränker pakistanskt luftrum när PTI får makten.⁷⁵ För det andra anser Khan att Pakistan måste upphöra med militärkampanjer i FATA och KP, och istället söka en fredsöverenskommelse med de pakistanska talibanerna. Därutöver vill Khan att Pakistan helt slutar ta emot bistånd från USA.⁷⁶ Pakistans största problem är, enligt Khan, inte talibanerna utan de USA-vänliga och genomkorrupta politiska eliterna, inklusive president Zardari. Retoriken går således stick i stäv med Obamas AfPak-policy, men möter generellt positivt folkligt gensvar – främst bland den unga urbana medelklassen. Det är bland dessa som stödet för Khan verkar vara som allra störst.

PTI:s chanser att få majoritet vid det kommande parlamentsvalet är dock mycket små. Förutom röster i städerna krävs betydande stöd på landsbygden där de etablerade partierna genom patron-klient-strukturer har starkt stöd. I nuläget säger sig Khan dessutom inte vilja samarbeta med de andra större partierna PPP och PML-N (Pakistan Muslim League Nawaz). Khan skulle därför kunna fortsätta i opposition även efter ett framgångsrikt val.⁷⁷

74 Imran Khan på Twitter: twitter.com/ImranKhanPTI

75 Ferya Ilyas and Iftikhar Firdous, “PTI will shoot drones down once in power: Imran Khan”, *The Express Tribune*, February 10, 2012.

76 Imran Khan, *Pakistan: A Personal History*, Random House, 2011.

77 The Express Tribune, “PTI will not form alliance with PML-N, PPP: Khan,” 9 september 2012; The Nation, “Imran Khan rules out alliance with MQM,” 21 februari 2012.

Vad som står klart är att drönarproblematiken är ett viktigt slagträ i den politiska debatten inför valet. Detta kan i förlängningen leda till betydande förändringar av pakistansk utrikespolitik som inte är i USA:s intresse.

Drönarattackerna kan således indirekt bidra till att det politiska landskapet i Pakistan förändras – genom att ytterligare öka anti-amerikanismen bland befolkningen, försvaga den tidigare pro-amerikanska PPP-regeringen och öka stödet för USA-kritiska PTI.

4.4. FÖRSÄMRADE RELATIONER USA-PAKISTAN

Under president Musharrafs maktinnehav (1999–2008) var inte drönarattacker någon större stötesten i relationerna länderna emellan. Under PPP-regeringens första år vid makten medgavs vidare i hemlighet stöd åt drönaroperationer, medan de kritiserades offentligt. Till amerikanska företrädare skulle Zardari, enligt uppgifter till Bob Woodward, sagt följande: *“Kill the seniors. Collateral damage worries you Americans. It does not worry me.”*⁷⁸ Orden stämmer bra överens med PPP:s premiärminister Yousuf Reza Gilanis yttrande under ett möte med USA:s dåvarande ambassadör till Pakistan som återgivits i ett läckt ambassadtelegram: *“I don’t care if they [the drones] do it as long as they get the right people. We’ll protest in the National Assembly and then ignore it.”*⁷⁹ Wikileaks-dokument visar också att arméchef Kayani accepterade USA:s drönaroperationer från baser på Pakistans territorium.⁸⁰

Frågan vilka extremister som är *“the right people”* kom emellertid att skilja sig åt, framför allt mellan den civila regeringen och USA å ena sidan och militären och ISI å den andra. För ISI och militären var det generellt positivt om USA genomförde drönarattacker mot grupper som angrep den pakistanska staten, som t ex de pakistanska talibanerna. Men det militära etablissemangen såg knappast med gillande på att USA angrep talibangrupperingar som enbart riktade vapnen mot ISAF-trupperna i Afghanistan,

78 Woodward, s. 26.

79 The Express Tribune, “WikiLeaks: Gilani open to drone strikes on ‘right people’”, 1 dec, 2010.

80 The Express Tribune, “Wikileaks: Kayani wanted more drone strikes in Pakistan,” May 20, 2011.

som t ex Haqqani-nätverket. Detta beror framför allt på att Pakistans nationella intresse, i synnerhet som det definieras av militären, skiljer sig åt från USA:s intressen i Afghanistan och regionen.

Det pakistanska nationella intresset, enligt militären och ISI:s uppfattning, står delvis i motsatsställning till det amerikanska intresset. Pakistans militär eftersträvar 1) strategiskt djup i Afghanistan för att minska det upplevda existentiella hotet från Indien (vad det betyder i operativa eller militärstrategiska termer är dock i dag oklart); 2) en vänligt sinnad regim i Kabul bland annat för att motverka idén om ett "Pashtunistan"; och 3) ett stabilt internt säkerhetsläge, vilket attacker mot i nuläget allierade talibaner skulle motverka.⁸¹ De afghanska talibanerna ses som viktiga instrument och allierade i kampen mot yttre hot (läs: i första hand Indien) och för att undvika inre söndring. Haqqani-nätverket och andra talibangrupper i Norra Waziristan, som till skillnad från al-Qaida och TTP inte för väpnad kamp mot den pakistanska staten utan enbart utför operationer i Afghanistan, är därför ur pakistansk säkerhetspolitisk synvinkel viktiga allierade, om inte instrument. USA:s uppmaning att Pakistan också skall genomföra militära operationer i Norra Waziristan, som de gjort i t ex Swat-dalen och Södra Waziristan, strider således mot den pakistanska militärens säkerhetsintressen.⁸²

Det är dessa skilda intressen som omöjliggjort ett friktionsfritt samarbete om drönaroperationerna. USA har anklagat Pakistan för att informera vänligt sinnade talibaner och extremister om att drönaroperationer är nära förestående så att dessa har kunnat undkomma. Under 2009-2010 bröt samarbetet mellan CIA och ISI samman och USA valde att genomföra drönaroperationer unilateralt och meddela den pakistanska militären först efter det att operationerna var utförda.⁸³ Detta bidrog till att öka spänningarna länderna emellan ytterligare.

81 Se Olsson, et al, s 39-46.

82 Kamran Yousaf, "North Waziristan operation to stay under wraps", *The Express Tribune*, 17 september 2012.

83 Woodward, s. 4, 64.

Under 2011 nådde relationen mellan USA och Pakistan en bottennivå. Detta till följd av bland annat operationen mot bin Ladens gömställe ett par kilometer från landets ledande militärakademi; ett Haqqani-signerat terroristdåd mot USA:s ambassad i Kabul; NATO-flyg som dödade 24 pakistanska soldater och att Islamabad därefter stängde transporterlederna för militärmateriel till ISAF i Afghanistan.⁸⁴ En ytterligare åtgärd av Pakistan blev att man tvingade USA att lämna flygbasen Shamsi i Baluchistan varifrån drönaroperationer genomfördes.⁸⁵

PPP-regeringens civila representanter verkar åtminstone delvis ha ett annat perspektiv jämfört med militär och ISI vad gäller vilka som är *"the right people"*. I den riktningen pekar historien kring s k *memo-gate* som briserade i pakistansk press hösten 2011. Ett hemligt memo levererades till USA:s försvarchef Mike Mullen bara ett par dagar efter räden mot bin Laden. Av allt att döma författades det av PPP-representanten och dåvarande USA-ambassadören Hussain Haqqani (skall inte förväxlas med Haqqani-nätverkets ledare). I memot lovades att Pakistans civila ledare antingen tar sig an Haqqani-nätverkets ledarskap själva eller ger USA *carte blanche* att genomföra nödvändiga operationer. I utbyte skulle USA stödja ett nytt säkerhetsorgan kontrollerat av den pakistanske presidenten som skulle minska militärens makt i landet.⁸⁶ Det var med andra ord begäran om stöd till en "mjuk kupp" mot militären. Memot läcktes emellertid till media och ambassadör Haqqani tvingades avgå. Detta visar på den spänning och de skilda uppfattningar som sannolikt råder mellan militären och den nuvarande regeringen om vad som är Pakistans nationella intresse liksom synen på militanta extremister som säkerhetspolitiska instrument.

Efter det att opinionsstödet för den civila regeringen kraftigt minskat har kritiska offentliga uttalanden mot

84 Se t ex Samuel Bergenwall, "The Significance of Pakistan for Regional and Global Security" in *Strategic Outlook 2012*, Swedish Defence Research Agency, 2012.

85 Salman Masood, "C.I.A. Leaves Base in Pakistan Used for Drone Strikes", The New York Times, 11 december 2011.

86 Foreign Policy, www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/111117_ljaz%20memo%20Foreign%20Policy.PDF

drönaroperationerna från PPP-representanter skett allt mer frekvent. Zardari säger 2012 att drönarattackerna måste upphöra eftersom de är kontraproduktiva i kampen mot militanta grupper och om ”människors hjärtan”.⁸⁷ Pakistans parlament antog i april 2012 en resolution som bl a kräver ett omedelbart stop på drönaroperationer.⁸⁸ Utrikesdepartement i Pakistan deklarerar att landets syn på drönarna är tydlig och operationerna fördöms eftersom de är ”illegala, kränker landets suveränitet och territoriella integritet, och strider mot internationell lag” samt är ”totalt kontraproduktiva.”⁸⁹ Med utrikesminister och PPP-representanten Hina Rabbani Khars ord: *”the language is clear: a clear cessation of drone strikes.”*⁹⁰

Sammantaget har således konflikterna kring drönarna varit en bidragande faktor till att relationen mellan USA och Pakistan försämrats. Trots att tvisten om drönarna fortgår och regeringen kräver att attackerna upphör fortsätter de emellertid – vilket inte borgar för goda bilaterala relationer.

4.5. FRAMTIDA KRIGFÖRING?

USA:s användande av drönare generellt och i synnerhet i Pakistan kan komma att påverka andra staters agerande och den framtida krigsföringen. John Brennan säger i sitt försvarstal av drönarna att USA är väl medvetet om att man genom att använda dessa instrument etablerar prejudikat som andra nationer kommer att följa, samt noterar att dessa nationer inte nödvändigtvis delar USA:s intressen eller respekt för civila.⁹¹ Oavsett om drönarkriget i Pakistan bryter mot krigets regler enligt folkrätten eller inte, kan andra stater komma att följa USA:s exempel.

87 Dawn. “President Zardari asks US to end drone strikes, remove mistrust,” 16 September 2012.

88 National Assembly of Pakistan, “Resolution on Guidelines for Terms of Engagement with Usa/Nato/Isaf and general Foreign policy,” 12 april 2012; http://www.na.gov.pk/en/resolution_detail.php?id=61.

89 Pakistan Ministry for Foreign Affairs, “Drone Attacks,” 4 juni 2012; <http://mofa.gov.pk/mfa/pages/article.aspx?id=1199&type=1>.

90 Reuters, “Pakistan Says US Not Listening: Drone Strikes Must Stop” 26 april 2012.

91 John O. Brennan. “The Ethics and Efficacy of the President’s Counterterrorism Strategy”, Wilson Center, 20 april 2012; www.wilsoncenter.org/event/the-ethics-and-ethics-us-counterterrorism-strategy

Vad är det då för typ av krig som kan komma att tas efter? Drönarkriget i Pakistan är ett hemligt och robotiserat krig där kostnaderna i soldatliv och reda pengar är förhållandevis låga, men där bristerna avseende insyn, definition av civila och militära mål samt respekt för den nationella suveräniteten är betydande. USA genomför operationerna i strid med Pakistans regering och parlament, som explicit hävdar att drönarna kränker landets suveränitet.

Vidare har avståndet mellan kombattanter ökat och konfliktzoner globaliserats; drönarnas piloter, som är kombattanter i väpnade konflikter, är ofta baserade på baser i USA, t ex i Nevada, hundratals mil från drönarna och de militära mål som angrips. Det faktum att flygfarkosterna styrs från andra sidan jordklotet betyder också att baser i USA kan ses som legitima mål för motattacker.

Det exempel som etablerats genom drönarkriget i Pakistan kan tillsammans med teknologiutvecklingen utanför USA komma att påverka framtida krigsföring. Andra stater, inklusive auktoritära regimer, kan mycket väl komma att följa USA:s exempel – att använda missilbestyckade drönare mot grupper man själva definierar som ”terrorister” eller ”fiender” även utanför sina egna territorier, med stora konsekvenser för global säkerhet.

Tillgången till missilbestyckade drönare verkar ha ökat USA:s vilja att använda sig av riktat dödande mot personer och grupper som upplevs som hot mot landets säkerhet. Drönarattackerna i Pakistan kan även på detta område påverka framtidens krigsföring, genom att bidra till att sänka tröskeln för staters användning av våld.

5. Sammanfattning

Pakistan är det land i världen där drönare för första gången använts i stor skala i attacksyfte och som centralt instrument i en väpnad konflikt. USA har sedan 2004 genomfört ca 350 attacker, majoriteten under Obamas presidentskap, vilka resulterat i minst 2 400 dödsoffer, varav ett betydande antal civila.

Folkrättstjurister har kritiserat USA för att bryta mot internationell rätt både vad gäller legaliteten för våldsanvändning i Pakistan och avseende krigets regler – behovsprincipen, distinktionsprincipen och proportionalitetsprincipen. Både de faktiska operationerna liksom debatten om dem kan få stora säkerhetspolitiska följder, genom att påverka andra staters agerande, inklusive krigföring.

Drönarattackerna har bidragit till att försvaga al-Qaidas förmåga att agera i och från Pakistan. Terrorhoten mot mål i väst från Pakistan har minskat. Att al-Qaida som heterogen och transnationell rörelse eller idé försvagats genom drönaroperationerna är dock tveksamt. Andra militanta rörelser som angripits med drönare har antingen behållit eller utökat sin kapacitet (Haqqani-nätverket) eller försvagats till följd av andra faktorer (TTP, de pakistanska talibanerna). Inget tyder på att *target killings* av jihadist-ledare i Pakistan har lett till en tillbakagång av deras lokalt rotade rörelser – snarare tvärtom. Attackerna kan på sikt visa sig vara kontraproduktiva i kampen mot terrorismen i Pakistan genom att resultera i radikalisering och ökad rekrytering till militanta organisationer.

Drönarattackerna har också, för det första, bidragit till den relativt kyliga relationen mellan USA och Pakistan. Trots att Pakistans regering, parlament och opposition uttryckligen kräver att attackerna upphör så fortsätter de emellertid ändå. För det andra har den pakistanska opinionen blivit allt mer anti-amerikansk. För det tredje har regeringspartiet PPP förlorat stöd opinionsmässigt bland annat till följd av att de tillåtit och inte agerat för att stoppa drönarattackerna. Stora delar av opinionen har också uppfattat de omfattande

militärkampanjer mot de pakistanska talibanerna i Swat-dalen, Södra Waziristan och andra områden som eftergifter till USA och som primär orsak till det bekymmersamma säkerhetsläget i landet. För det fjärde och delvis som en följd av den skarpa kritiken mot PPP har Imran Khans "Rörelse för rättvisa", som anklagar regeringen för undfallenhet gentemot USA, inklusive för att acceptera drönare, på kort tid blivit ett av landets mest populära partier. Parlaments- och presidentvalet 2013 kan komma att resultera i maktskifte och kanske till och med till en förändrad pakistansk utrikespolitik som inte är till USA:s fördel. För det femte kan drönarkriget i Pakistan bli ett exempel för andra stater och för framtida krigföring. Det kan bli lättare att för andra stater, inklusive auktoritära dito, att rättfärdiga hemliga och robotiserade krig där respekten för folkrättens principer liksom den nationella suveräniteten är liten- eller obefintlig.

Appendix

<u>Källa</u>	<u>2004-2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>Totalt antal</u>
<u>Drömrattacker</u>								
New America Foundation	10	36	54	122	73	48	8	351
Long War Journal	10	35	53	117	64	46	9	334
Pakistan Institute for Peace Studies		34	51	135	75			
The Bureau of Investigative Journalism	12	38	55	128	75	48	8	364
Medelvärde	11	36	53	126	72	47	8	353
<u>Döda (totalt, minimum)</u>								
New America Foundation	155-200	219-344	354-721	611-1028	367-600	222-349	47-58	2349-3300
Long War Journal	215	327	506	815	435	304	42	2644
Pakistan Institute for Peace Studies		302	637	961	557			
The Bureau of Investigative Journalism	158	251	523	873	451	242	35-68	2498
Medelvärde	209	291	551	867	528	277	49	2772
<u>Döda (civila, minimum)</u>								
New America Foundation	95-107	23-28				5	0	5
Long War Journal	20	31	43	14	30	4	11	153
Pakistan Institute for Peace Studies		80	33	20	87			
The Bureau of Investigative Journalism	111	59	98	84	52	7	0-4	411
Medelvärde	77	52	62	34	57	5	4	291
<u>Andel civila dödoffer</u>								
New America Foundation	54-61%	8-10%	11-19%	2%	13%	2%	0%	
Long War Journal	9%	9%	8%	2%	7%	1%	26%	
Pakistan Institute for Peace Studies		26%	5%	2%	16%			
The Bureau of Investigative Journalism	70%	24%	19%	10%	12%	3%	3%	
Medelvärde	46%	17%	12%	4%	12%	2%	10%	

Källförteckning

Abbasi, Shahid, "PTI leads among Pakistan political parties: IRI poll", *The News Tribe*, 5 maj 2012.

Altman, Alex, "Hakimullah Mehsud: The New Head of Pakistan's Taliban", 28 aug 2009.

Allison, Graham, "How it Went Down," *Time*, 7 maj 2012.

Baker, Al, och William K. Rashbaum, "Police Find Car Bomb in Times Square," *The New York Times*, 1 May, 2010.

BBC, "Pakistan school raid sparks anger", 30 October 2006.

BBC. "US drone strikes 'raise questions' – UN's Navi Pillay", June 2012.

Becker, Jo, och Scott Shane, "Secret 'Kill List' Proves a Test of Obama's Principles and Will," *The New York Times*, May, 29 2012.

Bergen, Peter och Katherine Tiedemann, "Washington's Phantom War: The Effects of the U.S. Drone Program in Pakistan", *Foreign Affairs*, juli/ augusti 2011.

Bergenwall, Samuel, "The Significance of Pakistan for Regional and Global Security" in *Strategic Outlook 2012*, Swedish Defence Research Agency, 2012.

Brennan, John O., "The Ethics and Efficacy of the President's Counterterrorism Strategy", Wilson Center, 20 april 2012; www.wilsoncenter.org/event/the-ethics-and-ethics-us-counterterrorism-strategy.

Clinton, Hillary Rodham, "Report to Congress on the Haqqani Network", 7 september, 2012.

CNN. "U.S. airstrikes in Pakistan called 'very effective', 18 maj 2009. Combating Terrorism Center at West Point, SOCOM-2012-0000010-HT; www.ctc.usma.edu.

Dawn, "Khyber fighting uproots hundreds of thousands", 14 maj 2012.

Dawn. "President Zardari asks US to end drone strikes, remove mistrust,"

16 September 2012.

Daily News, "Najibullah Zazi reveals chilling details on Al Qaeda training and terrorist plot to blow up subways," 23 februari 2010.

Dressler, Jeffrey, "The Haqqani Network and the Threat to Afghanistan: Why the Terrorist Syndicate is the Biggest Threat to South Asia", *Foreign Affairs*, 11 nov 2011.

Drew Christopher, "Drones Are Weapons of Choice in Fighting Qaeda", *The New York Times*, 16 mars 2009;

Fair, C. Christine, and Seth G. Jones, "Pakistan's War Within", *Survival: Global Politics and Strategy*, vol. 51, no. 6, December 2009–January 2010.

Faulkner Rogers, Joel, "Can Imran Khan save Pakistan?", *YouGov-Cambridge*, 14 nov 2011.

Foreign Policy, memo; www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/111117_Ijaz%20memo%20Foreign%20Policy.PDF

Ilyas, Ferya, and Iftikhar Firdous, "PTI will shoot drones down once in power: Imran Khan", *The Express Tribune*, February 10, 2012.

Internal Displacement Monitoring Centre, Norwegian Refugee Council, "Pakistan: Displacement caused by conflict and natural disasters, achievements and challenges," 10 januari, 2012.

International Human Rights and Conflict Resolution Clinic of Stanford Law School and Global Justice Clinic at New York University School of Law, "Living Under Drones: Death, Injury, and Trauma to Civilians From US Drone Practices in Pakistan," September, 2012.

Jones, Seth G., och Martin C. Libicki, "*How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qa'ida*," Rand Corporation, 2008.

Jones, Seth G., and C. Christine Fair, "Counterinsurgency in Pakistan", *RAND Corporation*, 2010.

Jones, Seth G., "Why the Haqqani Network is The Wrong Target," *Foreign Affairs*, 6 nov 2011.

Jändel, Magnus, och Fredrik Lindvall. "Militär robotik ger kriget ett nytt

ansikte" i *Strategisk utblick 2012*. Stockholm: Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI), Juni 2012.

Long War Journal; www.longwarjournal.org/pakistan-strikes.php.

Khan, Imran, twitter.com/ImranKhanPTI

Khan, Imran, *Pakistan: A Personal History*, Random House, 2011.

Kilcullen, David, och Andrew McDonald Exum, "Death From Above, Outrage Down Below", *The New York Times*, 16 maj 2009.

Masood, Salman, "C.I.A. Leaves Base in Pakistan Used for Drone Strikes", *The New York Times*, 11 december 2011.

Mazetti, Mark, och Eric Schmitt, "Pakistanis Aided Attack in Kabul, U.S. Officials Say", *The New York Times*, August 1, 2008.

Mullen, Michael, "Before the senate armed services committee on Afghanistan and Iraq" september 22, 2011; www.armed-services.senate.gov/statemnt/2011/09%20September/Mullen%2009-22-11.pdf.

National Assembly of Pakistan, "Resolution on Guidelines for Terms of Engagement with Usa/Nato/Isaf and general Foreign policy," 12 april 2012; http://www.na.gov.pk/en/resolution_detail.php?id=61.

New America Foundation; counterterrorism.newamerica.net/drones.

O'Connell, Mary Ellen, "Unlawful Killing with Combat Drones: A Case Study of Pakistan, 2004-2009," Notre Dame Law School, Legal Studies Research Paper No. 09-43, Final Draft: July 2010.

Olsson, Stefan och Erika Holmqvist, Samuel Bergenwall och Helene Lackenbauer. *Afghanistan After 2014 - Five Scenarios*, Swedish Defence Research Agency, april 2012.

Pakistan Ministry for Foreign Affairs, "Drone Attacks," 4 juni 2012; mofa.gov.pk/mfa/pages/article.aspx?id=1199&type=1.

Pakistan Institute for Peace Studies (PIPS), san-pips.com/index.php?action=reports&id=tml3.

Pew Research Center, "Pakistani Public Opinion Ever More Critical of US: 74% Call America an Enemy", 27 juni 2012.

Plaw, Avery, och Matthew S. Fricker och Glyn Williams, "Practice Makes Perfect?: The Changing Civilian Toll of CIA Drone Strikes in Pakistan," *Perspectives on Terrorism*, vol 5., Issues 5-6, dec. 2011.

Rassler, Don, and Vahid Brown, "The Haqqani Nexus and the Evolution of al-Qa'ida," *Combating Terrorism Center at West Point*, 13 juli 2011.

Reuters, "Pakistan Says US Not Listening: Drone Strikes Must Stop" 26 april 2012.

Riedel, Bruce O., *Deadly Embrace: Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad*, Washington: The Brookings Institution, 2011;

Riedel, Bruce O., *The Search for Al Qaeda: Its Leadership, Ideology, and Future*, The Brookings Institution, 2008.

Sen, Ashish Kumar, "Haqqani terrorists attack U.S. Embassy in Kabul: NATO headquarters, other locations also hit," 13 september 2011.

The Bureau of Investigative Journalism; www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones.

The Economist, "Pakistan and the rise of Imran Khan: Second coming", 12 nov 2011.

The Express Tribune, "PTI will not form alliance with PML-N, PPP: Khan," 9 september 2012.

The Express Tribune, "WikiLeaks: Gilani open to drone strikes on 'right people'," 1 dec, 2010.

The Express Tribune, "Wikileaks: Kayani wanted more drone strikes in Pakistan," May 20, 2011

The Nation, "Imran Khan rules out alliance with MQM," 21 februari 2012.

Woods, Chris, och Christina Lamb, "Obama terror drones: CIA tactics in Pakistan include targeting rescuers and funerals", *The Bureau of Investigative Journalism*, 4 februari 2012.

Woodward Bob, *Obama's Wars: The Inside Story*, London: Simon & Schuster, 2010.

Yousaf , Kamran. "North Waziristan operation to stay under wraps", *The Express Tribune*, 17 september 2012.

Sedan hösten 2008 har USA verkställt över tre hundra drönarattacker mot militanta grupper i Pakistan. Denna studie beskriver och förklarar bakgrunden till drönarkriget i Pakistan och analyserar dess säkerhetspolitiska konsekvenser.

I rapporten redogörs för USA:s försvar av drönarattacker och de motargument som används av folkrättsjurister för att hävda att attackerna är ett brott mot internationell rätt. Vidare analyseras hur drönarattackerna påverkat pakistansk inrikespolitik respektive relationen mellan USA och Pakistan och frågan om hur drönarattacker påverkat militanta gruppers förmågor att verka och genomföra väpnade angrepp i Pakistan. Avslutningsvis diskuteras möjliga konsekvenser för framtida krigföring i en bredare kontext.